

ONZE TIJD 2/95

Vrijheid is een sleutelwoord bij Wannes Van de Velde, die er bewust voor kiest aan de zelfkant van de maatschappij te blijven staan. Nagenoeg 40 jaar zingt onze belangrijkste volkszanger-dichter Vlaamse liederen uit de traditie en eigen werk. Niet voor iedereen zó evident...

Voor mij wel", zegt Wannes Van de Velde. „Eerst was er de invloed van de Engelse folk-heropleving. Ik hoorde Ewan Mac Coll met liederen die mij bekend voorkwamen. Ze klonken zoals grootvader, vader en moeder ze in het café zongen. Bij ons thuis zongen ze dagelijks : musette, Amsterdams kabarettewerk van Pruis of Davids en liederen uit de werkmansfeer. Met beschrijvingen over werklui die sterven van de honger, van uitbuiting. En moeder zong volksliederen. Ik hoorde een gelijkenis met de Engelse

mee. Engels is de *lingua franca* van onze tijd, dé wereldtaal. Vroeger zongen de monniken in het Latijn, terwijl ze in het Vlaams waren grootgebracht. Maar voor mijn vak gebruik ik de taal die best in mijn mond ligt : dialekt. De gist waarmee ik mijn brood moet bakken. Wij spraken vroeger Antwerps, we noemden dat 'Vloms'. Dat is allemaal sociale toevaligheid. Wij komen uit een geschiedenis van eeuwenlang proletariaat, waarin onze mensen geen Nederlands of Frans mochten leren. Ze werden stom en klein gehouden."

„Wannes moest muzikant worden. Een vak dat niet bestaat, want geen staatut..."

„Mede door de ontmoetingen die je vanwege de autoriteiten moest ondergaan, heb ik mij lang geleden al in de marge begeven. 't Is allemaal niet slecht bedoeld, hoor ! Als je 'bokkig' bent, denk je dat wel eens, maar het is niet zo dat die mensen je zoeken. In het systeem is het gewoon niet anders voorzien. In de tijd van Molière mocht een acteur niet kristelijk begraven worden. In Bengalen zijn er kasten van entertainers die buiten de gemeenschap leven. Die marginaliteit is historisch."

„Is die marginale toestand van de artiest niet te verkiezen ?"

len aan sociale wetten betalen. Ze wisten van niks. Ik ben 57 en heb met deze situatie leren leven. En ik er vaar het als een deel van mijn vrijheid !"

„Zijn uw liederen bedoeld om het patrimonium, de inhouden, de taal te vrijwaren ?"

„Ik heb die reflex wel gehad. Tenslotte is dat niet niks. Rijke volksliedtradities, die onder het volk nog nauwelijks leven, in een soort 'enclave' van vertolkers en luisteraars verdedigen... Dat is interessant, maar je moet er met de juiste intuïtie op afgaan. Niet nationalistisch. Niet : dit is Vlaams, dus goed. Da's flauwekul ! Ik vond veel liedjes uit het populaire genre rommel. 'We're gonna rock around the clock tonight'. Ik heb ook nooit van de *Beatles* gehouden. De *Rolling Stones* vind ik het vulgairste wat ik ken. Zij hebben hun mosterd gehaald bij de blueszangers, en daar hou ik van. Ik kan uren luisteren naar *Muddy Waters*, *Lightnin' Hopkins*, *Robert Johnson*. Daar gaat een muzikale intentie en een poëtische kracht van uit."

„Zoals bij de flamenco..."

„Zonder meer ! Het is een grote gunst dat het lot mij met de *flamenco* heeft laten kennismaken... Ik ben geboren in een Spaans huis uit de 16de eeuw, boven de Spaanse wijnhandel van Va-

Andalusiërs kwamen en plots hoorde je die vreemde, lucide, verhitte manier van zingen. Een stem die plots iets helemaal anders deed dan... een liedje zingen !

Spanje was ook niet vreemd voor ons. De burgeroorlog was gedaan, veel Belgen waren er gesneuveld en er waren hier veel oorlogswezen geadopteerd. Spanje is historisch nooit ver van Antwerpen geweest. Velen stammen hier af van Spanjaarden. De scheldnaam 'sinjoor' staat niet voor niets voor een Antwerpenaar die er als een Spanjaard bijliep, met kanten kraagjes. Hebben ze nog ! Antwerpen is een spons die mensen van overal aantrekt. Mijn voorouders kwamen uit Rupelmonde, Doel, de Kempen en uit Tours, in Frankrijk. Het waren ridders die in de 17de eeuw naar Rupelmonde waren gekomen. De stad van *Mercator*, kaarten, reizen, de wereld. Het samenvallen van al die elementen, dat ben ik, daar hou ik van.

Maar we hadden het over flamenco... Ik was 16 en ging bij *Ilse Alfonso* klassieke gitaar studeren. Ik ontmoette er de wellicht enige flamencogitarist die toen in België woonde. Dat kan allemaal geen toeval zijn ! Om iets bij te verdienen, poseerde hij op de academie. Wit hemd, zwarte broek en een gitaar die heel groot

aan de zelfkant

liedjes : die natuurlijke manier van zingen, een zekere stilering. Ik kende dat. De man met de klak die met de hand op zijn hart aan de toeg stond te zingen..."

„Nu zeggen jongeren dat Engels hun natuurlijke zangtaal is."

„Ik heb daar geen probleem

„Persoonlijk ben ik voor een fundamentele sociale regeling, zodat artiesten niet in de kou staan. Ik ken één kollega die zelfmoord heeft gepleegd door die ellende. Hij was orkestleider en plots werden die mensen tot werkgevers gebombardeerd. Ze moesten jaren achterstal-

lencianen. De buurt leek wel een vrij authentiek stukje Spanje. In het huis kon je meteen het klimaat van die winkel opsnuiven : de vaten, de geur van wijn en sherry. Vaak hoorde ik er zingen, maar géén flamenco. In de buurt waren er zeemanskroegen, waar soms

leek, want hij was klein, bleek en ziekelijk. Hij was zo goed als opgenomen in de kring van *Willem Elsschot*. Ik heb voor Elsschot nog gitaar gespeeld !

De flamencogitarist begon me les te geven en ontving me tot drie keer per week urenlang met de fles wijn op

PORTRET

tafel. Hij wou geen geld, leerde me alle knepen, het ambachtelijke, de sfeer. Die man uit de wonderlijke stad Carmona... Hij is er nadien teruggekeerd."

„Muziek van de maatschappelijke zelfkant, zoals de Griekse rebetika-invloed in een aantal van uw liederen.”

„Wij gingen naar de Griekse cafés om de 'rebetika-muzikanten' te horen, en we vroegen uitleg over hun muziek. Ik herinner me een charmante zangeres met een split tot boven in de rok, die ons, bleke snoeshanen, uitlegde wat ze deed. Ik zie de dansende zeelui zó voor me.

redenen van de huidige crisis. Kwetsbaarheid is eigen aan de grote artiest. Waarom ben je meer ontroerd door *Buster Keaton* dan door *Chaplin*? Omdat Keaton kwetsbaar is. Op het scherp van het mes.

Die kwetsbaarheid, daar houd ik van. Teater gaat over één ding: de présence van de akteur en zijn ernst. De verliezer. Echt teater is een kunst van verliezers. Onze maatschappij wil winnaars. Er is geen beste akteur, geen beste flamencogitarist. Er zijn er duizenden beter dan ik, maar daar gaat het nooit om. Ze vragen

„En wat is uw antwoord daarop?”

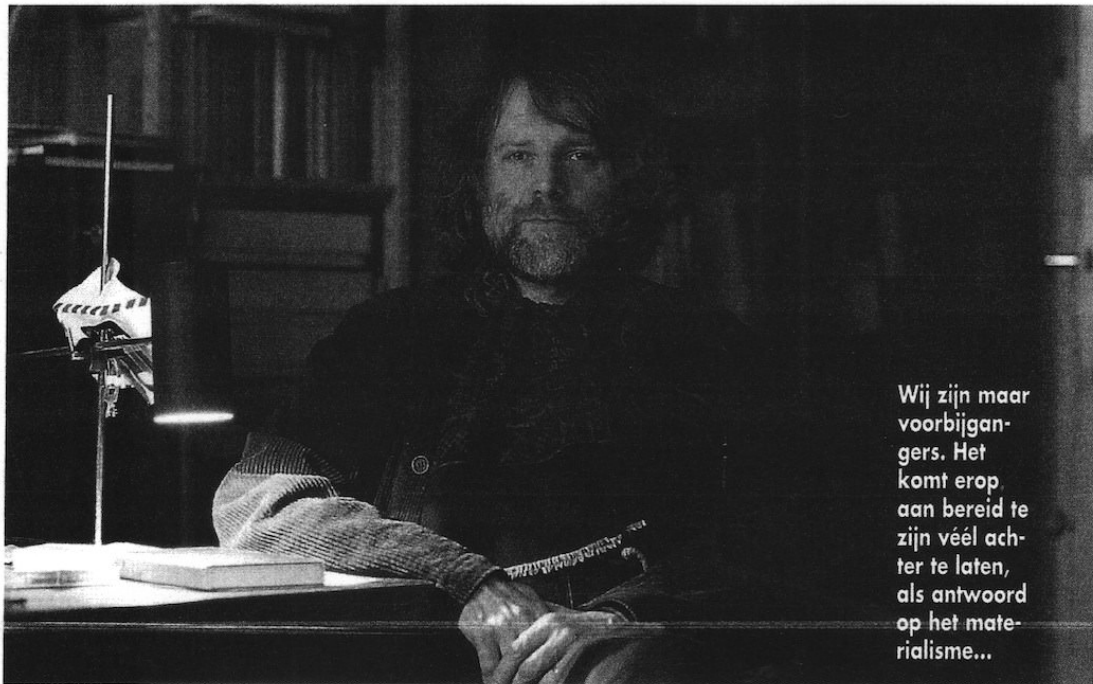
„Kreativiteit. Ik heb het de laatste tijd in gesprekken vaak over het feit dat we maar voorbijgangers zijn. Ik zie dat ook zo. Dit is typisch voor onze tijd, omdat de maatschappij uiteenvalt als samenlevingsvorm. Het individu gaat primeren. Met negatieve gevolgen, maar ook met goede, in de zin dat je je veel meer reiziger gaat voelen. Dus: bereid om véél achter te laten. Dat kan een antwoord zijn op het materialisme. Kreatief zijn in gedachten, dat geeft de mens nog altijd mogelijkhe-

gitaar, maar hoop dat ik veel méér meegeef. Publiek mag je niet beleren. Je kan wél je eigen profiel als individu, als zanger, scherp snijden. Het feit dat je niet neemt aan de rockcultuur, maar iets heel anders doet, is een politieke daad."

„De volksmuziekheropleving heeft in Engeland een grote impact gehad. Heeft u dat ook bereikt?”

„Zeker niet. Ik ben zelfkant. Wat kennen de mensen van mij: *M'n mansarde* en *Ik wil deze nacht in de straten verdwalen*. Wat ik echt maak, kennen ze niet. Zelfs niet na 40 jaar. Maar, ik mag niet klagen. Ik schrijf muziek voor het *Raamtheater*, ik treed voldoende op, doe vele verschillende dingen, leef zoals ik wil, ik heb tijd, heb nooit honger, word niet met de dood bedreigd. Niet vergeten: op sociaal en economisch gebied zijn wij hier zondagskinderen! Ik mag tegen u vertellen wat ik wil. Dat is op weinig plaatsen ter wereld het geval. Soms vloek ik weleens, als ik last heb met paperassen, maar dan zeg ik gauw: Van de Velde, niet zagen! Voor de rest lijkt het alsof Vlamingen een grote schroom hebben tegenover hun eigen cultuur. Één anekdote. Iemand van het *Davidfonds* zei me na afloop van een concert: "Proficiat voor uw durf!" Iemand feliciteren voor de durf om in z'n eigen taal te zingen: dát is pas een teken aan de wand! De Vlaming is in de grond niet geïnteresseerd in die dingen. Hij is een goede commerciant, maar hij zingt vals... Zelfs *Olé, olé, olé, olé!* krijgt hij er niet zuiver uit. Natuurlijk, genereus zingen, met een knipoog, met vitaliteit, met sensualiteit, neen. Ik geef elke week zangles en daar komt wat volk op af, maar dat blijft marginaal. En misschien is dit omdat het altijd zo is geweest. Klein blijven, anders worden we gerecupereerd door de commercie."

Fred Brouwers

Wij zijn maar voorbijgangers. Het komt erop aan bereid te zijn véél achter te laten, als antwoord op het materialisme...

LIEVE BLANCOUËRT

Een ongehoorde kracht wanneer die mannen de rebetika dansten! In die cafés heb ik nachtjes gesleten. De Griekse wijnhandelaars kwamen er poen opdoen en meedansen. Schitterende momenten!

Die muziek kruipt in je lijf en dan zeg je op een dag: waarom zou ik geen lied maken in die stijl? En bij een thema als de nacht, de dood, de zee, de haven, een nimf, daar past rebetika bij. Ik heb iets met de zelfkant: rebetika, flamenco, blues, teater! Het feit dat het teater in een burgerlijk systeem gevangen zit, is één van de

niet: speel jij beter dan *Paco de Lucia*. Ze vragen: kan jij een zanger begeleiden? Dat volstaat. Nederigheid tegenover het medium..."

„De zanger is een groep, dat is één van uw liedjes.”

„Het is een voorrecht om te mogen deelnemen aan iets waar anderen je eeuwen in zijn voorgedaan. Teater is wellicht de oudste kunst. Een kunst van de tekens, met religieuze elementen die niets te maken hebben met de kerk of met een god, maar het bewustzijn uitdiepen. Dat fascineert mij. Die ernst. De vraag, wat kom ik hier doen op deze wereld?”

den. Met de geest kan je alles. Het zal nog wel een tijd bergaf gaan met het geestesleven, maar dat is niet erg. Als er maar zijn die de fakkel blijven doorgeven."

„Via uw liedjes aan het publiek?”

„Er is altijd een interactie tussen publiek en uitvoerder, en daar dragen veel mensen wat van mee. Misschien is dat de dag erop vergeten, misschien ook niet. Zo'n contact is wel minder persoonlijk dan met studenten. Ik ben lesgever in de *Studio Herman Teirlinck* en met een leerling kan je meer praten. Ik geef